

Landskabstilpasset miljøregulering i landbruget

Brandt, Jesper; Vejre, Henrik

Published in:
Jord og Viden

Publication date:
2013

Document Version
Tidlig version også kaldet pre-print

Citation for published version (APA):
Brandt, J., & Vejre, H. (2013). Landskabstilpasset miljøregulering i landbruget. *Jord og Viden*, 158(7), 20-22.

General rights

Copyright and moral rights for the publications made accessible in the public portal are retained by the authors and/or other copyright owners and it is a condition of accessing publications that users recognise and abide by the legal requirements associated with these rights.

- Users may download and print one copy of any publication from the public portal for the purpose of private study or research.
- You may not further distribute the material or use it for any profit-making activity or commercial gain.
- You may freely distribute the URL identifying the publication in the public portal.

Take down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact rucforsk@kb.dk providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

Landskabstilpasset miljøregulering i landbruget

■ TEKST: JESPER BRANDT OG HENRIK VEJRE, DANSK LANDSKABSØKOLOGISK FORENING

Landskabsøkologien studerer forskelle i struktur, indhold, funktion og udnyttelse af vore landskaber, set i forskellig skala fra det lokale til det globale. De landskaber, vi bor og lever i, er stærkt varierede, og variationen spiller en stor rolle for udnyttelsesmulighederne. En central grundtese inden for landskabsøkologien er, at forudsætningerne for udnyttelse af vore omgivelser på et bestemt sted ikke kun afhænger af de lokale stedlige betingelser (jordbund, klima, hældning, grundvandsforhold og kulturpåvirkning), men at stedets placering i dets landskabelige sammenhæng er mindst lige så afgørende.

Det skyldes, at de naturlige processer såvel som den menneskelige udnyttelse næsten altid spiller snævert sammen med de landskabelige omgivelser, de er placeret i. Det er også fordi, landskabets forskelligartethed i sig selv kan indbyde til - men også sætte begrænsninger for - forskellige kombinationer af anvendelse.

De voldsomme miljøproblemer, som den in-

dustrielle udvikling, især efter 2. verdenskrig, indebar, førte i løbet af 1980'erne til en bred erkendelse af det nødvendige i en omfattende omstilling af produktion og levevis i mere bæredygtig retning. Mens der har hersket bred enighed om regulering af byspildevand og industriens udledninger, har det været langt vanskeligere at få styr på landbrugets miljøforhold. En af grundene hertil er, at man ikke kan behandle landbrugets forurening ud fra et lighedsbegreb, da de naturgeografiske, landskabelige forudsætninger netop varierer.

Bæredygtig arealanvendelse

Omstilling mod en bæredygtig udvikling vil få meget store konsekvenser for arealanvendelsen og dens regionale og lokale variation. Bæredygtig arealan-

vendelse indebærer en differentieret tilpasning til de landskabelige vilkår. Den differentierede regulering er ikke blot nødvendig af økologiske, men også af økonomiske og sociale grunde, men hidtil har det været ganske vanskeligt at skabe forståelse for dette. Det kan der være mange grunde til, men et uheldigt samspil mellem især to historiske 'dogmer' er værd at fremhæve:

Et ønske om lighed for loven er et grundlæggende gode, også under en bæredygtig omstilling, men det er ikke hensigtsmæssigt (eller særligt demokratisk) at insistere på at

Emnet for Dansk Landskabsøkologisk Forenings 21. årsmøde er målrettet miljøregulering, og det afholdes den 5. december i festauditoriet på den gamle Landbohøjskole

forholde sig ensartet til meget forskellige lokale miljøforhold. En differentiering i miljøkrav og støttemuligheder har generelt været politisk uacceptabelt i Danmark, med mindre der har været klare, regelbundne og let administrerbare grunde til det. Det gælder således EU-landbrugsstøtten, der har været den samme på alle jordbundstyper i Danmark, mens den fx har været differentieret efter bonitet i Tyskland.

Samtidigt har videnskabskulturen, også inden for miljøvidenskaberne, været næsten entydigt rettet mod at lede efter sammenhænge og lovmæssigheder i almindelighed og etablere generelle normer og grænseværdier, der kunne implementeres overalt, uanset den store variation der hersker i vore

miljøer og kulturlandskaber. Den landskabelige variation er i vid udstrækning blevet betragtet som krusninger på overfladen, som blot skabte forvirring i forståelsen i videnskabens egentlige formål: Klarlægelse af naturens, samfundets og tænkningens almene lovmæssigheder.

Miljøindsatsen gennem de seneste 30 år har bestemt givet resultater: Spildevandsrensning, gødningsnormer, generelle regler for gødningshåndtering, grønne marker, harmoniregler, regler for håndtering af affald mv. De har alle haft en virkning, og ikke mindst vandmiljøet i vore kystnære egne er forbedret betragteligt.

Men de lavt hængende frugter er ved at være høstet, og en yderligere forbedring af miljøet i tilknytning til en bæredygtig omstilling vil kræve en langt mere detaljeret og differentieret indsats, der er tilpasset lokale, stedlige vilkår.

Seks anbefalinger

Dette er også en af hovedkonklusionerne i rapporten »Natur og Landbrug - en ny start«, som regeringens Natur- og Landbrugskommission offentliggjorde i april måned:

Den nuværende miljøregulering af landbruget med generelle gødningsnormer og produktionsbegrænsninger vil ikke kunne løse udfordringerne ... Med differentierede og målrettede regler kan landbruksdriften på de robuste are-

Dansk Landskabsøkologisk Forenings 21. Årsmøde

Tema: Målrettet regulering i landbrugslandskabet

Torsdag den 5. december 2013

kl. 9-16, Festauditoriet,

Bülowsvej 13, Frederiksberg

PROGRAM

9.00: Kaffe og registrering

9.30: Landskabets opbygning og variationer i vand og næringsstoffer i landskabet

11.35-12.00: Kaffepause

12.00: Modeller, data og kortlægning:

To supplerende tilgange

12.50-13.50: Frokostpause

13.50: Implementering, regulering og forvaltning: Regelorienteret eller målorienteret?

15.05: Kaffe og diskussion

Detaljeret program samt tilmelding på www.landskabsoekologi.dk

aler tilpasses og optimeres, mens der kan ske en ekstensivering eller udtagning af de mest sårbare landbrugsarealer. Samtidigt kan der tilrettelægges en mere målrettet miljøindsats, hvor der tages bedre højde for de enkelte vandområders tilstand og for deres forskellige indsatsbehov. På den måde kan en målrettet regulering på en og samme tid både skabe mindre miljøbelastning og forbedrede muligheder for produktion og indtjening« (s. 10).

Det, der i rapporten kaldes »målrettet miljøregulering«, omfatter seks anbefalinger fra Kommissionen:

- Ny regulering af landbrugets kvælstof
- Ny regulering af landbrugets fosfor
- Nye virkemidler til sikring af et bedre vandmiljø
- Ny regulering af husdyrproduktionen
- Ny teknologi til ny miljøregulering
- Nyt fokus på luftbåren kvælstof

Kernen i denne regulering er en ny, målrettet og differentieret regulering af landbrugets anvendelse af næringsstoffer baseret på viden om, hvor og på hvilke typer af arealer udvaskning finder sted samt viden om vandområdernes sårbarhed. På længere sigt ønskes en regulering baseret på målte udledninger.

Oplæg til debat på årsmødet

Det er denne målrettede miljøregulering, der er emnet for Dansk Landskabsøkologisk Forenings 21. årsmøde. Årsmødet omfatter ti foredrag med efterfølgende diskussion.

Vi indleder med en kort introduktion til landskabsøkologien og dens særlige relevans for de udfordringer til miljøregulering af landbruget, som Natur- og Landbrugskommissionen har peget på.

Derefter vil vi gennem tre foredrag prøve at indkredse, hvad vi i dag ved om vandets og næringsstoffernes kredsløb i landskabet, idet vi koncentrerer os om relevante hydrografiske typologier, kvælstof

og fosfor. Vi runder af med en status over den betydning, som spredning af næringsstoffer har for biodiversiteten i Danmark.

Efter en kaffepause vil vi fokusere på kortlægningen og belyse forskellige modeller og opfattelser af landskabet eller af den rumlige differentiering i vore omgivelser, der bør tages udgangspunkt i for at opnå den ønskede viden om de differentierede tilstande og indsatsbehov. Sammenkoblingen af analyser af stofstrømme i landskabet foretaget i forskellig målestok er her en central målsætning.

Bagefter vil vi så se nærmere på, hvordan denne viden kan omsættes i regulering og forvaltning. Her tager vi udgangspunkt i nogle af de anbefalinger, som Kommissionen er kommet med for at fremme en målrettet miljøregulering.

Når rapporten omtaler *De enkelte vandområders tilstand og forskellige indsatsbehov*, drejer det sig netop om landskabet og dets økologiske muligheder og begrænsninger, blot set i et hydrologisk perspektiv. En sådan landskabstilpasset miljøregulering vil være et meget stort fremskridt. Men man skal samtidigt være opmærksom på, at Natur- og Landbrugskommissionen har haft et specifikt og også ganske snævert mandat, nemlig at forene de ofte forskellige og modstridende natur- og landbrugsinteresser.

Kommissionens formand, Jørn Jespersen, lagde ved præsentationen af rapporten ikke skjul på, at afbalanceringen mellem Axelborg og Danmarks Naturfredningsforening havde været vigtig for alle parter. Men set i perspektivet af en langsigtet omstilling af samfundet mod en mere bæredygtig udviklingsstrategi, så er denne afbalancering givet for snæver. Her vil der i det åbne land ikke blot være behov for en fortsat udbygget landskabstilpasset landbrugsproduktion, men også for en samtidig mobilisering af de mange andre potentielle økosystemtjenester, som vore landskaber rummer mulighed for, og som i stigende udstrækning må realiseres i en

multifunktionel integration med både landbrug og natur. Det gælder en række by- og bosætningsmæssige, rekreative og turistmæssige funktioner, der skal samordnes infrastrukturmæssigt med landbrugs-, miljø- og naturinteresser.

Det er i den forbindelse interessant, at de mål, som EU-Kommissionen op gennem 00erne fik opstillet for udviklingen af den fælles landbrugspolitik (CAP), efter 2013 faktisk fulgte en sådan integreret strategi gennem forslag om at 'greene' også den direkte landbrugsstøtte og derigennem bidrage bredt til en generel forbedring af miljøtilstanden på landbrugsarealerne gennem krav til afgrødediversificering, fastholdelse af vedvarende græsarealer og etablering af syv pct. naturarealer på alle landbrugsarealer.

Selv om der er sket en vis udvanding af disse principper i forbindelse med de endelige forhandlinger om CAPen før sommerferien (nu kun fem pct., kun på brug over 15 ha, og indlemmelse af mange reelle landbrugselementer i naturarealerne, som fx kvælstoffikserende afgrøder), så ser denne bevidste balancering af en fortsat produktionsorienteret fødevarer sikkerhed med en udvikling mod bæredygtig produktion, der også inkluderer tilvejebringelse af andre offentlige goder, ud til fortsat at stå på dagsordenen for den fremtidige EU-politik. Det sker ud fra en grundlæggende erkendelse af, at Europas befolkninger på længere sigt næppe vil acceptere, at offentlige midler ikke også kommer offentligheden til gode, fx gennem sundere fødevarer, bedre miljø, bedre og mere alsidig natur samt offentlig adgang til den.

Målrettet miljøregulering i landbrugslandet drejer sig altså ikke blot om tilvejebringelse af effektive og ensidige landbrugsarealer og naturarealer, men også om deres integration og orientering mod nye og varierede former for (offentlig) service. ■